

MARLENA LOREK

Wyzwania stojące przed edukacją dla bezpieczeństwa w dobie społeczeństwa informacyjnego

Challenges Facing Education for Security in the Era of the Information Society

Doktor, Politechnika Rzeszowska, Wydział Zarządzania, Zakład Nauki o Bezpieczeństwie, Polska

Streszczenie

W artykule zaprezentowano wyzwania stojące przed edukacją dla bezpieczeństwa w dobie społeczeństwa informacyjnego. Zmiany, jakie zaszły w funkcjonowaniu współczesnego świata, przekładają się na powstawanie nowych zagrożeń. W konsekwencji skuteczna edukacja dla bezpieczeństwa musi reagować na zachodzące zmiany w obszarze nowych zagrożeń.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, edukacja dla bezpieczeństwa, społeczeństwo informacyjne

Abstract

Article presents the challenges facing education for security in the information society. Changes that have taken place in the functioning of the modern world translate into the emergence of new threats. As a consequence, effective education for security must respond to changes in the area of new threats.

Keywords: security, education for security, information society

Wstęp

Funkcjonowanie współczesnych społeczeństw odbywa się w innych warunkach niż jeszcze w ubiegłym stuleciu. Najważniejszym kapitałem staje się człowiek i jego możliwości intelektualne, a także informacja. W ślad za tym pojawiają się nowe zagrożenia dla bezpieczeństwa współczesnego człowieka i społeczności, w której żyje. Edukacja dla bezpieczeństwa musi reagować na tego typu sytuacje, aby można było zagwarantować satysfakcjonujący poziom bezpieczeństwa ludzi. W niniejszym artykule zarysowano główne kierunki zmian w tym zakresie.

Spółeczeństwo informacyjne i jego wyznaczniki

Spółeczeństwo informacyjne stało się faktem. Zdetronizowało ono społeczeństwo przemysłowe. W ślad za tymi zmianami pojawiła się kwestia nowych wartości. W tab. 1 przedstawiono porównanie zasobów i cech trzech typów społeczeństw – agrarnego, przemysłowego i informacyjnego. Zestawienie to ukazuje specyfikę każdego z nich, charakterystyczne jego cechy, ale jest również wskazówką odnośnie do potencjalnych płaszczyzn zagrożeń bezpieczeństwa.

Tabela 1. Zasoby i cechy trzech typów społeczeństw

Wymiar	Spółeczeństwo agrarne	Spółeczeństwo przemysłowe	Spółeczeństwo informacyjne
Zasoby	surowce naturalne	energia	informacja
Bogactwo	ziemia	kapitał	wiedza
Sposób pozyskania	wydobycie	produkcja	przetwarzanie
Produkt podstawowy	żywność	wyroby przemysłowe	informacja, dane
Technologia	pracochłonna	kapitałochłonna	wiedzechłonna
Praca	obok domu	daleko od domu	w domu, telepraca
Energia	ludzka, zwierzęca	węgiel, para, benzyna	benzyna, gaz, elektryczność konwencjonalna i jądrowa
Skala działania	lokalna	regionalna	globalna
Rozrywka	obrzędowa, ludowa	masowa	domowa, interakcyjna
Cel	gra przeciwko naturze	gra przeciwko sztucznej naturze	gra między osobami
Tajemnica	religijna	polityczna	handlowa
Oświata	mistrz	szkoła	komputer, telenauczanie

Źródło: Bell (1994), s. 233; Goban-Klas, Sienkiewicz (1999).

Spółeczeństwo informacyjne funkcjonuje nie tylko w sferze realnej, ale także wirtualnej. W połowie XX w. miała miejsce tzw. rewolucja cyfrowa. Pojawił się Internet, który swoją siecią połączył najdalsze zakątki globu. Towarzyszył temu zjawisku bardzo dynamiczny, ciągły rozwój już i tak bardzo zaawansowanych technologii oraz stale rosnąca liczba oraz możliwości obliczeniowe komputerów. Procesowi temu towarzyszą zmiany społeczne, prawne, komercyjne i organizacyjne, które dokonują się również w świadomości społeczeństwa.

Zmiany te wpływają na zakres dostosowań współczesnych systemów bezpieczeństwa. Jednym z ogniw tego systemu jest edukacja dla bezpieczeństwa.

Edukacja dla bezpieczeństwa jako element systemu bezpieczeństwa społeczeństwa informacyjnego

Edukacja dla bezpieczeństwa to określony system dydaktyczno-wychowawczej działalności rodziny, szkoły, wojska, środków masowego przekazu, organizacji społecznych i stowarzyszeń służący upowszechnianiu idei, wartości, wiedzy i umiejętności bezpośrednio istotnych dla zachowania zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa państwa.

Rudnicki (1994, s. 63) wyróżnia:

- edukację dla bezpieczeństwa politycznego jako ogół oddziaływań oświatowo-wychowawczych zmierzających do kształtowania kultury politycznej społeczeństwa oraz postaw wobec zagrożeń politycznych,
- edukację dla bezpieczeństwa militarnego jako ogół oddziaływań obejmujących kształcenie i wychowanie obronne społeczeństwa, zmierzających do zachowania niepodległości narodu i państwa oraz ochrony życia i ludzi w stanach zagrożenia wojennego i wojny,
- edukację dla bezpieczeństwa gospodarczego jako ogół oddziaływań oświatowo-wychowawczych zmierzających do kształtowania świadomości ekonomicznej społeczeństwa oraz postaw i zachowań wobec zagrożeń gospodarczych,
- edukację dla bezpieczeństwa publicznego jako ogół oddziaływań oświatowo-wychowawczych zmierzających do kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa oraz postaw i zachowań w sytuacjach zagrażających obywatelom i porządkowi publicznemu,
- edukację dla bezpieczeństwa psychospołecznego jako ogół oddziaływań oświatowo-wychowawczych zmierzających do kształtowania moralności społeczeństwa oraz postaw wobec zagrożeń psychospołecznych,
- edukację dla bezpieczeństwa ekologicznego jako ogół oddziaływań oświatowo-wychowawczych zmierzających do harmonijnego współżycia ludzi z przyrodą oraz postaw i zachowań w sytuacjach zagrożeń ekologicznych.

Edukacja dla bezpieczeństwa powinna łączyć kształtowanie przedsięwzięć z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej (elementów ratownictwa) oraz elementów obrony cywilnej. Powinno to polegać na:

- działaniach profilaktycznych dotyczących patologii społecznej,
- kształtowaniu emocjonalnego w stosunku do określonych obiektów i sytuacji,
- kształtowaniu odpowiedzialności za zdrowie swoje i najbliższego otoczenia, jak również wykształceniu zachowań sprzyjających zdrowiu i bezpieczeństwu,
- kształtowaniu przyjaznego stosunku do zwierząt z zachowaniem ostrożności podczas kontaktowania się z nim,
- kształtowaniu przyzwyczajeń higieniczno-kulturalnych (w tym kulturalnego spożywania posiłków),
- poznawaniu przez kształconych motywów ochrony przyrody i zasobów środowiska przyrodniczego,
- poznawaniu zasad skutecznego „wychodzenia z agresji” oraz praktycznych umiejętności, jak nie stać się ofiarą,
- przekazywaniu i utrwalaniu zasad poprawnej komunikacji interpersonalnej,
- świadomym przeciwdziałaniu przez dzieci i młodzież wszelkim zjawiskom przemocy i agresji oraz innym formom przemocy w środowisku szkolnym,

- uświadamianiu dzieci i młodzieży szkodliwości narkotyków, alkoholu, nikotyny i innych substancji uzależniających,
- zapoznawaniu kształconych ze sposobami bezpiecznego poruszania się w ruchu drogowym pieszych, rowerzystów i kierowców pojazdów.

Te elementarne zachowania kształtują najbliższy jednostce poziom bezpieczeństwa. Edukacja dla bezpieczeństwa stanowi więc bazę, na której mogą być budowane wyższe poziomy systemu bezpieczeństwa.

Nowym zagrożeniem jest agresja w Internecie oraz cyberterroryzm. Rozwijają się one w cyberprzestrzeni. W pojęciu *cyberprzestrzeń* występuje słowo: *cyber* – wiąże się ono z nowymi, elektronicznymi technologiami, jest używane w znaczeniu informatycznym (interaktywnym) i oznacza wszystko, co dotyczy komputerów.

Można wskazać podstawowe skutki będące wynikiem braku bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni:

- zablokowanie dostępu do usług,
- włamanie do systemu informatycznego,
- utratę danych,
- kradzież danych,
- ujawnienie danych poufnych,
- zafałszowanie informacji.

Edukacja dla bezpieczeństwa, by być skuteczna, musi wskazywać sposoby obrony przed tymi nowymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa. Stąd musi w swoich programach zawierać problematykę szeroko rozumianego bezpieczeństwa informacyjnego.

Podsumowanie

Nowe wyzwania w kontekście bezpieczeństwa związane z cyberprzestrzenią muszą zostać uwzględnione w programach edukacji dla bezpieczeństwa. Pozwoli to na efektywne budowanie systemu bezpieczeństwa i przełoży się na właściwy poziom poczucia bezpieczeństwa obywateli współczesnych społeczeństw. Ważne jest baczne obserwowanie nowych zagrożeń i reagowanie na nie, zwłaszcza w budowaniu systemu bezpieczeństwa u jego podstaw.

Literatura

- Bell, D. (1994). *Kulturowe sprzeczności kapitalizmu*. Warszawa: PWN.
- Goban-Klas, T., Sienkiewicz, P. (1999). *Spółeczeństwo informacyjne. Szanse, zagrożenia, wyzwania*. Kraków: Wyd. Fundacji Postępu Telekomunikacji.
- Rudnicki, B. (1994). Edukacja dla bezpieczeństwa i jej interpretacja. W: R. Stępień (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa* (s. 60–65). AON, Warszawa.